

Din istoria presei

Redactorii *Tribunei* din Sibiu. O perspectivă prosopografică

de Răducu Rușeț

Istoria grupării tribuniste este strâns legată de activitatea *Telegrafului Român* de la Sibiu, prima generație de redactori ai *Tribunei* s-au format ca jurnaliști la *Telegraful Român*, Nicolae Cristea fiind acela care i-a îndrumat pe tinerii tribuniști în gazetărie și jurnalism. Majoritatea tinerilor care au îmbrățișat vederile *Tribunei* erau filogermani, o bună parte dintre redactorii acestui ziar aveau definitivate studii la Viena, Berlin, Bonn, Leipzig, Heidelberg etc., universități prestigioase ale occidentului european. Pentru toți tribuniștii, conform devizei *Tribunei* stabilite de Ioan Slavici: *Soarele, pentru toți românii, la București răsare*¹.

Ziarul *Tribuna* a fost primul cotidian politic și literar apărut în Transilvania la 14/26 aprilie 1884, care promova Direcția Nouă în Ardeal. Mișcarea tribunistă a reprezentat încununarea junimismului în Transilvania, succesul *Convorbirilor literare* în această regiune istorică². Director și redactor responsabil, apoi numai director a fost **Ioan Slavici** (1848-1925). Scriitorul, jurnalistul și

omul politic Ioan Slavici s-a născut la Șiria, lângă Arad, în anul 1848, localitate unde a terminat învățământul primar. Studiile liceale le-a urmat la Arad și la Timișoara. Din dorința de a continua formarea profesională, în anul 1868 s-a înscris la Facultatea de Drept din Budapesta, dar din cauza condițiilor materiale și a sănătății nu poate să-și definitiveze studiile universitare. Este înrolat în Regimentul de honvezi K.U. K., aceasta fiind o ocazie pentru tânărul scriitor de a-și completa studiile la Viena. Ascensiunea intelectuală este marcată de perioada de practică urmată în anul 1872 la cabinetul avocatului Stănescu, iar în anul 1873 ocupă funcția de arhivar la consistoriul din Oradea. Diferențele de opinii dintre Ioan Slavici și noul mitropolit Miron Romanul sunt evidente din acest interval de timp. În perioada 1873-1874 încearcă să promoveze anumite examene la Universitatea din Viena, dar din cauza stării sănătății, care i s-a agravat, nu a reușit acest lucru. În anul 1874, ca alți viitori tribuniști, pleacă în România³.

Corneliu Pop Păcurariu a fost redactor responsabil al *Tribunei* între 1884-1886, după care, condamnat în cadrul unui proces de presă, a petrecut un an de închisoare la Năsăud. Este eliberat în anul 1887, moment în care

¹ Lucian Boia, , *Eugen Brote 1850-1912. Destinul frânt al unui luptător național*, București, Editura Humanitas, 2013, pp. 81-153;

² Selectiv: Vlad Popovici, *Tribunismul (1884-1905)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2008, passim; Ioan Slavici: *Tribuna și tribuniștii*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1896, pp. 11-96; Lucian Boia, *Eugen Brote 1850-1912. Destinul frânt al unui luptător național*, Cap. III, *Tribuna (1884-1893)*, Ediția a II-a, București, Editura Humanitas, 2013, pp. 81-153; *Tribuna 120 Studii. Evocări / Amintiri / Analize*, volum coordonat de I. Maxim Danciu, Cluj-Napoca, Editura Tribuna 2004, passim; Sara Iercoșan, *Junimismul în Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983, passim.

³ Vlad Popovici, *Tribunismul (1884-1905)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2008, pp. 30-31, apud Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002, pp. 211-212; Dimitrie Vatamaniuc, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, Editura Academiei Socialiste România, 1968, pp. 267-376.

pleacă în România. S-a sinucis în anul 1904, la spitalul Colțea⁴.

Un alt redactor este **Pompiliu Pipoș** (1857-1893). Acesta s-a născut în Hodol, în anul 1857 și a studiat la Universitatea din Cluj, unde a fost și președinte al Societății academice *Iulia* a studenților români. A funcționat în redacția *Tribunei* între 1884-1891, ulterior a plecat la Cernăuți pentru a prelua direcțiunea ziarului *Gazeta Bucovinei*, însă s-a stins din viață la scurt timp după aceasta, la 6 februarie 1893 în capitala Bucovinei, la Cernăuți⁵.

Pe fondul împrăștiării lui Cornel Pop Păcurariu, în redacția *Tribunei* este chemat omul politic, redactorul și memorandistul S. Albini. Frații Albini, atât **Tit Liviu Albini** care a fost directorul Institutului Tipografic de la Sibiu, locul unde era editată *Tribuna*, cât și fratele său **Septimiu Albini**, redactor responsabil al *Tribunei*, vor juca un rol important în mișcarea tribiunistă.

Septimiu Albini s-a născut la 9 iunie 1861 în localitatea Șpring, comitatul Alba de Jos, fiind primul din cei doi fii ai lui Vasile Albini, fost vicetribun în legiunea lui Axente Sever de la 1848/49 și al Emiliei Neagoe, nepoată a mitropolitului greco-catolic Alexandru Sterca-Șuluțiu⁶.

Studiile secundare le-a efectuat la Blaj și Sibiu, intrând de pe acum în contact cu ideile junimiste. Și-a continuat formarea intelectuală urmând cursurile Facultății de Litere și Filosofie în cadrul Universității din Viena între anii 1879-1883, fiind bursier al „Junimii” de la Iași⁷. În anul 1886 a fost chemat de către Ioan Slavici, directorul cotidianului sibian, să ocupe postul de redactor responsabil al ziarului. Septimiu Albini a acceptat, cu condiția ca în anul școlar 1886-

1887 să i se dea libertatea de a candida pentru un post de profesor la Școala civilă de fete a ASTREI din Sibiu. Trebuie menționat că Albini a îmbrățișat vederile „Tribunei” mai ales pentru orientarea sa culturală, din memoriile sale reieșind lipsa unui interes prea accentuat față de politică. Deși a obținut postul de profesor în vara anului 1886, Albini a continuat să muncească și în redacția „Tribunei”, iar după ce s-a retras din învățământ în 1888, s-a dedicat în întregime gazetăriei. Ca profesor a predat limba română, istoria și geografia Ungariei, munca de la catedră oferindu-i ocazia să promoveze „Direcția nouă” în Ardeal și dragostea pentru valorile satului transilvănean⁸.

Între anii 1888-1894 a fost director și redactor responsabil al „Tribunei” din Sibiu, perioadă în care dezvoltă o intensă muncă în plan cultural, dar și politico-național. În contextul tot mai accentuatei activități politice și al mișcării memorandiste, Septimiu Albini a fost implicat în mai multe procese de presă, soldate cu condamnări: face temniță o lună la Cluj în anul 1889, apoi șase luni la Vác în perioada 1890-1891, iar anul 1893 îi aduce trei luni de temniță la Szeged, detenție care o efectuează chiar după ce se logodise⁹. În anul 1894 a fost condamnat la 2 ani și jumătate de temniță, fiind implicat în procesul Memorandului, dar trece în România, scăpând astfel de închisoare. Septimiu Albini a fost căsătorit cu Aurelia Roman, fiica lui Visarion Roman și a avut trei fii: Radu, Mircea și Sorin - primul dintre aceștia murind în luptele de la Mărășești¹⁰. În 1919 a revenit pentru prima dată după emigrare în Transilvania, vizitând locurile natale, dar la scurt timp după aceea a murit din cauza unei pneumonii, la data de 7 noiembrie același an. A fost înmormântat în cimitirul din Cut, alături de alți membri ai familiei¹¹.

Din redacția *Tribunei*, alături de Ioan Slavici, care era directorul cotidianului,

⁴ Iuliu Moisil, *Figuri grănicerești născuțeni*, Vol. II, Năsăud, 1939, p. 11; Vlad Popovici, *op.cit.*, pp. 134, 184, 187, 388.

⁵ Cf. Cornel Diaconovich, *Enciclopedia română*, tomul III, Sibiu, Editura și Tiparul lui W. Krafft, 1904, p. 606.

⁶ Ilie Moise, *Un scriitor uitat, Septimiu Albini* în „Septimiu Albini, Scrieri”, Sibiu, Editura Imago, 1998, pp. 5-8.

⁷ Vasile Netea, *Spre unitatea statală a poporului român, Legături politice și culturale între anii 1859-1918*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 346.

⁸ Vlad Popovici, *Septimiu Albini la „Tribuna” din Sibiu*, loc. cit., pp. 225-226.

⁹ Ilie Moise, *Un scriitor uitat: Septimiu Albini*, op. cit., p. 27.

¹⁰ *Ibidem*, p. 30.

¹¹ Idem, *Septimiu Albini (1861-1919)*, în Scutea Nicolae (coord.), *Repere sibiene. Studii și referate*, Sibiu, 1980, p. 221.

faceau parte, conform celor susținute de Septimiu Albini în memoriile sale, următorii redactori: Ioan Bechnitz, Pompiliu Pipoș, Nicolae Cristea, (colaborator extern), Ioan (Brândă) și autorul memoriilor, S. Albini, alături de alți tineri întorși de la studii, D. P. Barcianu, frații Aurel și Eugen Brote. Aceasta era, potrivit mărturiilor lăsate de Albini, întreaga redacție a primei foi zilnice a românilor ardeleni¹².

Ioan Bechnitz (1848-1898), este cel care va da numele *Tribunei*. S-a născut în anul 1848, tatăl său fiind negustorul Antoniu Bechnitz. Liceul l-a efectuat în Sibiu, iar studiile universitare le-a urmat la Heidelberg, Viena și Leipzig. În această din urmă localitate a parcurs studii juridice în anul universitar 1872-1873. Este perioada când dezvoltă o polemică cu profesorul său de istorie de la Heidelberg, plasându-se pe poziții militante pentru valorile culturale din Transilvania. În sfera publicistică a fost colaborator al *Telegrafului Român* și al *Foișoarei Telegrafului Român* în intervalul cronologic 1876-1877. A fost un adept al ortografiei fonetice, iar aceste luări de poziție se pot observa în articolele sale¹³.

Dimitrie Comșa (1846-1931), s-a născut în Sibiu, la 29 septembrie 1846, provenind dintr-o familie de țărani. Clasele primare și gimnaziale le urmează în localitatea natală. Formarea profesională este continuată de studii în cadrul Institutului teologic din Sibiu. Ca alți bursieri ai lui Șaguna, și Dimitrie Comșa a primit o bursă pentru a urma studii de agronomie. A studiat agronomia la Academia Regală de Agricultură de la Magyar-Ovár în perioada 1871-1873. După definitivarea studiilor universitare, Dimitrie Comșa se întoarce în Ardeal, activând în calitate de profesor la Institutul teologic din Sibiu, la catedra de Studii economice agricole. În cadrul acestei catedre a predat până în anul 1909: Pomicultură, Horticultură, Legumicultură, Științe naturale, Zootehnie agricolă, Fizică, Chimie, Contabilitate, Aritmetică, Geometrie, Geografie și Caligrafie, toate acestea fiind

înglobate ulterior în materia numită Economie rurală. În sfera publicistică a îmbrățișat vederile celor de la *Telegraful Român*. Împreună cu Eugen Brote editează *Călimdarul bunului econom* în perioada 1877-1884. Lucrarea care îl consacră este *Pomăritul*, un tratat foarte important în acea perioadă. Ascensiunea politică și culturală este încununată de alegerea sa ca membru în Comitetul Central Electoral al Partidului Național Român din Transilvania, în anul 1878. În anul următor, 1879, este ales secretar al *Reuniunii române de cântări din Sibiu*, președintele acestei asociații fiind Aurel Brote. După înființarea ziarului *Tribuna* (1884), acesta a dat dovadă de devotament în privința solidarității cu cei grupați în jurul *Tribunei*¹⁴.

Nicolae Cristea (1834-1902) a fost colaborator extern al *Tribunei*. S-a născut la 14/26 octombrie 1834, în Ocna Sibiului, provenind dintr-o familie de țărani. Clasele primare le efectuează în parohia din Ocna Sibiului, frecventând după aceea Gimnaziul catolic din Sibiu. Pregătirea profesională este continuată în intervalul de timp dintre 1857-1859, moment când urmează Institutul teologic-pedagogic din Sibiu. În perioada cât a activat ca profesor la Institutul teologic și funcționar la Consistoriul din Sibiu, în anii 1859-1861, Mitropolitul Andrei Șaguna îi acordă o bursă pentru a studia filosofia și istoria la Leipzig. În plan editorial și publicistic se afirmă ca redactor la *Telegraful Român*, în răstimpul dintre 17/29 octombrie 1865-8/20 octombrie 1883, în acest an fiind obligat să se retragă din redacția *Telegrafului Român*. Anul 1869 i-a adus mariajul cu Elefteria (Eleuteria) Manole, devenind astfel cumnat prin mezialianță cu negustorul Diamandi Manole. Andrei Șaguna a lăsat scris în testament ca, după moartea sa, să rămână în continuare redactor al *Telegrafului Român* tot Nicolae Cristea. Astfel, prin demersurile sale și prin activitatea sa jurnalistică, Nicolae Cristea a avut un rol hotărâtor în promovarea Noii Direcții în Ardeal¹⁵.

Un alt redactor mai puțin cunoscut al *Tribunei* a fost **Ioan Brândă**. Singura

¹² ABMAS, Fond Ioan Lupaș, doc. 4537, f. 1-15.

¹³ Vlad Popovici, *Tribunismul (1884-1905)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2008, pp. 24-25.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 26-27-28.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 28-29.

mențione documentară pe care o avem despre prezența acestui tânăr corector în redacția *Tribunei* am identificat-o printre manuscrisele lui Septimiu Albini. Este posibil ca pe el să-l fi înlocuit în 1887 Adrian Cașolțeanu¹⁶.

Adrian Cașolțeanu (1856-1908), ziarist, redactor al *Tribunei* în perioada 1887-1888. A fost redactor și la alte ziare: *Epoca* și *Secolul*¹⁷.

Daniil Popovici Barcianu (1847-1903), s-a născut în Rășinari, la data de 19 octombrie 1847, tatăl său fiind preotul Sava Barcianu. Școala primară confesională o urmează în Rășinari, iar în Sibiu, în perioada 1858-1866, efectuează Gimnaziul evanghelic, urmând ca între anii 1866-1869 să se înscrie la Institutul teologic-pedagogic. Pentru o perioadă de un an de zile (1869-1870), Daniil Popovici Barcianu a fost învățător în Rășinari, formarea sa culturală fiind marcată de plecarea cu o bursă din partea Ministerului de Culte și Instrucțiune Publică la Dresda. Acest stipendiu i s-a oferit pentru a studia calitatea învățământului german și a aplica cunoștințele dobândite la întoarcerea sa în Ardeal. Și Daniil Popovici Barcianu este bursier al lui Șaguna, iar după anul 1870 învață în centrele importante universitare, printre care putem aminti: Viena (1870-1871), Bonn (1871-1872) și Leipzig (1872-1874). La aceste universități a fost preocupat de studierea filosofiei, pedagogiei și științelor naturale. Ascensiunea profesională a fost evidențiată de obținerea titlului de doctor în științele naturii, în anul 1874 la Leipzig, teza sa fiind intitulată: *Untersuchungen über die Bluthentwicklung der Onagraceen*¹⁸. În anul 1873 moare Andrei Șaguna, susținătorul lui Daniil Popovici Barcianu, acest lucru ducând la dificultăți majore, la întoarcerea sa în Ardeal. A avut oportunitatea de a preda la Univeritatea din București și a spus că: *e mult de lucru în Ardeal și luptători sunt puțini*¹⁹.

Anul 1875 îi aduce funcția de secretar al ASTREI din Sibiu, având un salariu de

300 de florini. Între 1876-1880 a fost numit profesor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu. În perioada 1876-1887 a fost director al Școlii de fete a ASTREI din Sibiu. În anii 1890-1892 și Daniil Popovici Barcianu a făcut parte din CCE al Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria²⁰.

Aurel Brote (1842-1897), a fost avocat și director al băncii de asigurare *Transilvania* din Sibiu²¹.

Eugen Brote (1850-1912), fratele lui Aurel, s-a născut în familia negustorului Ioan Brote, la 29 noiembrie/11 decembrie 1850, la Rășinari. Studiile primare le-a definitivat în Rășinari, iar apoi urmează Gimnaziul în Sibiu, examenul de maturitate l-a absolvit în anul 1868. În urma studiilor superioare efectuate în anii 1868-1870 la Academia de Agricultură din Magyar-Ovár și datorită spiritului său comercial inițiază o afacere cu vite. Formarea sa profesională se reflectă în scrierile sale, publicând articole în Revista *Economul* din Blaj. Activitatea sa editorială este continuată la *Telegraful Român* și la *Foișoara Telegrafului Român*. Pe lângă activități politico-gazetărești a avut și o importantă contribuție în plan social: a fost controlor și casier al ASTREI, a ocupat funcția de asesor epitropesc între anii 1879-1888, având în subordine probleme de natură economică. Alături de Dimitrie Comșa scoate *Căldindarul bunului econom* (1877-1884). Pe plan social se mai implică în buna desfășurare a Expoziției industriale și agricole românești de la Sibiu (1881), luând inițiativa străngerii de fonduri pentru Școala de fete a ASTREI din Sibiu. Este ales membru în CCE, în anul 1878. Plasându-se pe poziții activiste, el nu este de acord să participe la Conferința din anul 1881, deoarece capacitatea sa de predicție în ceea ce privește adoptarea pasivismului politic s-a adevărit²².

Redactor al *Tribunei* sibiene în perioada 1893-1897 este **Gustav Augustini**. Slovac de origine, viitorul gazetar s-a născut în anul 1851. A studiat matematica la Praga în

¹⁶ ABMAS, Fond Ioan Lupaș, doc. 4537, f. 1-15.

¹⁷ Cf. Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea*, București, Editura SAECULUM I. O., 1999, p. 177.

¹⁸ Vlad Popovici, *op.cit.*, pp. 22-23.

¹⁹ *Ibidem*, p. 23.

²⁰ *Ibidem*, pp. 23-24.

²¹ Cf. Cornel Diaconovich, *Enciclopedia română*, tom I, Sibiu, 1898, p. 591.

²² Vlad Popovici, *op.cit.*, p. 25-26; Vezi: Lucian Boia, *op.cit.*, pp. 13-299.

perioada 1872-1878. Este întemnițat în capitala Cehiei, la Praga, pe o perioadă de 6 luni pentru activitatea sa. În anul 1883 emigrează în România, unde dezvoltă o intensă activitate ziaristică la gazetele din București. Viitorul redactor al *Tribunei* vorbea fluent următoarele limbi: slovacă, română, cehă, rusă, sârbă, maghiară, germană și franceză, fapt care l-a determinat pe Eugen Brote să-l aducă în redacția *Tribunei* în anul 1893. Pe lângă o intensă activitate publicistică, până în anul 1897 Gustav Augustini îndeplinește și funcția de secretar al lui Ion Rațiu, președinte în acea perioadă al Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria. Redactorul slovac se implică și în frământările politice ale națiunilor conlocuitoare din Monarhia Austro-Ungară. După activitatea redacțională de la *Tribuna* sibiană, devine redactor la *Tribuna Poporului* de la Arad în perioada 1898-1900²³.

În intervalul de timp cuprins între 1/13 noiembrie 1896-14/26 august 1897 redactor al *Tribunei* a fost **Teodor V. Păcățian Milian**. A fost un publicist și scriitor român, n. 28 nov. 1852 în Ususeu, în Banat. A urmat studiile la gimnaziul din Lugoj și liceul din Arad. A redactat în Timișoara ziarul *Timișana*, mai târziu *Gazeta Poporului*. A scris un studiu despre *Catastru și modul introducerii sale în România* (1895); *Flori de toamnă*, poezii (1882); *Lupta pentru dreptate*, după Jhering (1898); *Scopul în drept* după Jhering (1898); *Libertatea* după John Stuart Mill (1899); *Principiile politice*, după Holtzendorff (1899); *Judecătorii cu jurați* (1900); *Istoria politiceii*; după Pollock (1900); *Buna chiverniseală* (1900) *Sâmbăta morților*, dramă din popor, după

²³<http://www.aradon.ro/gustav-augustini-contemporanul-nostru/aradon-news-editor6-20071001-011914>, site consultat în data 20. 02. 2014, ora 11: 49. Vezi și: Sever Bocu, *Ziaristica ardeleană și bănățeană dinainte de război. Sever Bocu despre conjunctura istorică de la sfârșitul sec. XIX- începutul sec. XX și modul în care presa din Ardeal și Banat apăra drepturile românilor- într-o conferință susținută în 1938. Conferința ținută la 23 ianuarie 1938 în Palatul Cultural din Arad, cu prilejul comemorării ziaristului Gustav Augustini*. Publicată în ziarul *Vestul* a. VIII, (1938), Nr. 2122-2125 și în broșură separată. Informațiile despre Gustav Augustini au fost culese de pe site-ul [http://www.vestul.ro/stiri/5143/-ziaristica-ardeleana-si-banateana-dinainte-de-razboi-\(1\).htm?action=print](http://www.vestul.ro/stiri/5143/-ziaristica-ardeleana-si-banateana-dinainte-de-razboi-(1).htm?action=print), site consultat în data 20.02.2014, ora 12:08.

Raupach (1900). În manuscris: *Dogmele dreptului*, 1 vol., și *Cartea de aur*, 8 vol. A fost redactor și colaborator la mai multe foi românești, director la *Tribuna*, iar în 1902 al ziarului *Telegraful Roman* în Sibiu²⁴.

Trebuie specificat că după înaintarea Memorandumului către împărat (1894), din anul imediat următor se prefigurează o schimbare a structurii redacționale a gazetei, *Tribuna* intrând de acum sub conducerea lui Ioan Rațiu (etapa arădeană a *Tribunei*). După cum putem observa, Teodor V. Păcățian a fost printre ultimii redactori ai *Tribunei*, în etapa sibiană. Este binecunoscut faptul că din 1896/97 se prefigurează o altă etapă a mișcării tribuniste, cea de la Arad, reprezentată de *Tribuna Poporului*. Încă din 1890 era prevăzut declinul ziarului sibian. *Tribunei* i s-au intentat șapte procese de presă, mulți redactori s-au refugiat în România, iar punctul culminant al destrămării grupării tribuniste l-a constituit procesul Memorandumului din anul 1894. În această secvență a cercetării noastre ne referim la cele două etape ale *Tribunei*: etapa sibiană (1884-1903) și etapa arădeană a *Tribunei Poporului* (1896/97-1912). Constatăm că până la un anumit punct activitatea *Tribunei* de la Sibiu a mers în paralel cu nou coagulatul grup al tribuniștilor de la Arad, care se considerau moștenitori ai primei generații de intelectuali care au îmbrățișat vederile *Tribunei*²⁵.

Alți redactori ai *Tribunei* au fost: Aurel Popa (1886-1887); Adrian Cașolțeanu (1887-1888); Andrei Balteș, redactor în perioada (1890-1893; 1895-1896; 1898-1901); Alexandru Dordea (1893-1894); Ioan Ciontea (1893-1894 și 1895-1896); Cornel Scurtu (1893-1894); Ioan Morariu (1897); Petru Simtion (1897-1898); L. L. Prașca junior (1901); Elie Alimănescu Băncilă (1901); George Mohan (1901-1902); Ioan E. Prodan (1902). Alături de aceștia, în redacția *Tribunei* mai funcționează E. Dăianu (1903) și George Coșbuc (1886-1889)²⁶.

George Coșbuc (1866-1918), poet, redactor al cotidianului sibian în perioada

²⁴ Cf. Cornel Diaconovich, *Enciclopedia română*, tom III, Sibiu, Editura și Tiparul lui W. Krafft, 1904, p. 504.

²⁵ Vlad Popovici, *op.cit.*, pp. 81-198; 199-272.

²⁶ Vezi Tabelul cu *Redactorii Tribunei din Sibiu*, din Anexa studiului.

(1886-1889). Își va semna articolele din *Tribuna* cu pseudonimul Boșcu²⁷. În anul 1884 își susține examenul de bacalaureat, iar în toamna aceluiași an se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității Maghiare din Cluj, care avea în acea perioadă și o catedră de limba română. A fost numit în comitetul *Societății Iulia* a studenților români. Debutul editorial al poetului ardelean are loc în anul 1884, moment când inițiază colaborarea la *Tribuna*. Din cauza sănătății precare și a dificultăților materiale, în anul 1886 nu mai figurează printre studenții clujeni. Poetul ardelean continuă colaborarea la *Tribuna*, publicând în paginile acesteia următoarele lucrări: *Atque nos*, *Fata craiului din cetini*, *Draga mamei*, *Dragoste păcurărească*. Însuși directorul cotidianului sibian, Ioan Slavici, merge la Cluj în anul 1887 pentru al coopta pe tânărul student în redacția *Tribunei*. După cum am menționat, George Coșbuc este redactor al *Tribunei* în perioada 1886-1889, alte surse indicându-l ca redactor între anii 1887-1889. Iată cum descrie Ioan Slavici venirea lui George Coșbuc în redacția *Tribunei* de la Sibiu: *De vreo două săptămâni avem aici pe Coșbuc, un admirabil băiat de vreo 21 de ani, unul din cele mai distinse capete*²⁸.

În redacția *Tribunei* a avut ocazia să lucreze alături de Ioan Slavici, I. Bechnitz, Septimiu Albină etc., toți reprezentanți ai tribunismului cu o serioasă și susținută cultură.

Aurel Popa este un alt redactor al *Tribunei* în perioada 1886-1887. Viitorul redactor al ziarului sibian s-a născut în Arpașul de Sus, Făgăraș, a fost profesor de liceu. Formarea profesională a fost determinată de studii de teologie la Sibiu și studii de literatură și filosofie la Cluj, deci avea două licențe, în teologie și litere. A fost director al revistei *Facla* de la Oradea. La Sighișoara a fost profesor de religie și morală, (profesor confesional). În anul 1916, pe fondul activității sale, a fost condamnat de autoritățile maghiare. Anul 1923 îi aduce funcția de profesor de limba română și filosofie la Oradea. Pe lângă

activitatea didactică și editorială, Aurel Popa a avut și o intensă activitate politică, a fost în Bihor șeful Partidului Național Creștin. A urcat în ierarhia socială, devenind prefect de Târnava-Mică în perioada 1926-1927²⁹.

Alexandru Dordea (1863-1908), a fost un ziarist român. S-a născut în localitatea Vale din Sibiu, la 6 Ianuarie 1863. Moare la 14 Aprilie 1908, la București. A urmat pedagogia în cadrul seminarului teologic din Sibiu. Activitatea editorială a fost reprezentată de munca în redacția *Tribunei*. A intrat în redacția acestui ziar încă din anul 1886, pentru ca ulterior să ajungă redactor responsabil în perioada 20 aprilie 1893-16 octombrie 1894. Pe fondul activității gazetărești și în calitatea sa de redactor responsabil al *Tribunei* a fost implicat în mai multe procese de presă, care în cele din urmă l-au determinat să se refugieze în București, ca alți tribuniști. În capitala României, la București, a ocupat postul de funcționar în cadrul Bibliotecii Academiei Române, de la 1 aprilie 1897, până la moartea sa, survenită în data de 14 aprilie 1908³⁰.

Cornel Scurtu (1868-1913) a fost un ziarist român, născut la 14 iunie 1868 în Brașov. A absolvit bacalaureatul, pentru ca apoi să-și continue formarea profesională urmând câțiva ani studii la Facultatea de Drept din București. Activitatea editorială a fost marcată de anii când a lucrat în redacția *Gazetei de Transilvania* și a *Tribunei*, (redactor la *Tribuna* în perioada 1893-1894). Ca majoritatea tribuniștilor, a migrat în București. Aici a colaborat la ziarul *Timpul* și a intrat în redacția ziarului *Universul*. Pe fondul unui duel avut cu un ziarist a fost închis 8 zile la Seghedin. Moare în anul 1913³¹.

Ion Scurtu, frate cu cel de mai sus, a fost scriitor și jurnalist. Născut la Brașov în 17/29 martie 1877, moare în București la 23 iulie 1922. În localitatea unde tatăl său era profesor, a urmat liceul cu predare în limba română. Își continuă studiile la Universitatea din Budapesta, dar în cele din urmă le

²⁷ I. Hangiu, *Dicționarul Presei Literare Românești 1790-1900*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, pp. 477-478.

²⁸ http://ro.wikipedia.org/wiki/George_Coșbuc, site consultat la 2.03. 2014, ora 13:34.

²⁹ Cf. Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea*, București, Editura SAECULUM I.O., 1999, p. 674.

³⁰ Cf. Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea*, pp. 282-283.

³¹ *Ibidem*, p. 770.

întrerupe, pentru a trece redactor intern la *Tribuna*. Și acest redactor pleacă la București în calitate de ziarist, revenind după o perioadă de timp în Ardeal, pentru a-și continua studiile la Universitatea din Cluj. În capitala culturală a Ardealului, la Cluj, a fost reprezentantul studențimii și s-a făcut remarcat prin gestul său: a avut curajul să încoroneze mormântul lui Avram Iancu, a fost condamnat la închisoare, iar după aceste evenimente a trecut a doua oară Carpații. Din capitala României pleacă la Leipzig, unde își ia doctoratul în litere, în anul 1902. După susținerea doctoratului, se reîntoarce la București, unde a fost numit profesor de limba română la Seminarul Central și la Școala Superioară de Război. Din activitatea sa publicistică se poate observa că a dedicat numeroase articole lui Mihai Eminescu, publicate în: *Noua revistă română*, *Conservatorul*, *Semănătorul*, *Calendarul Minervei*.³²

Concluzii

Pentru a finaliza studiul nostru istoric, dorim să aducem câteva lămuriri cu privire la importanța demersului biografico-intelectual pe care l-am întreprins. Reconstituirea biografică pe care le-am putut identifica și importanța mișcării tribuniste, descrise în actuala cercetare de istorie a presei și analiză comparată a implicării unuia sau altuia dintre redactorii cotidianului sibian, reprezintă încă o contribuție științifică pentru cunoașterea unui astfel de subiect. Tribunismul a reprezentat succesul junimismului în Transilvania, toți redactorii acestei gazete erau de acord cu promovarea Direcției Noi în Ardeal, dorind să rupă cu vechea tradiție latinistă, cu etimologismul ciparian. Se dorea crearea unui alfabet pe înțelesul tuturor, dar obiectivul cel mai important al curentului tribunist a fost întoarcerea la popor, la oamenii de rând, promovând printe aceștia dragostea de cultură și iubirea valorilor naționale. Aici se poate observa latura culturală a *Tribunei*.

Contribuția politică a tribuniștilor trebuie analizată și explicată în contextul activității Partidului Național Român din

Transilvania, majoritatea redactorilor ardeleni făcând parte din Comitetul Central Electoral (CCE) al PNR-ului, iar ziarul *Tribuna* a fost oficiosul Partidului Național Român, tribuna de la care în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, o serie întregă de intelectuali-redactori au militat pentru recunoașterea drepturilor românilor din Monarhia Austro-Ungară.

Din redacția *Tribunei* de la Sibiu au făcut parte nume sonore ale culturii românești, printre care putem aminti pe: Ioan Slavici, frații Eugen și Aurel Brote, frații Tit Liviu Albin și Septimiu Albin, Ioan Bechnitz, Daniil Popovici Barcianu, George Coșbuc, Teodor V. Păcățian etc., toți cu o aleasă formare intelectuală în universitățile Monarhiei Dualiste Austro-Ungare, majoritatea tribuniștilor având definitivitate studii în mediul german, la universități celebre (Viena, Berlin, Bonn, Leipzig, Jena, Heidelberg). Putem concluziona că o mare parte a redactorilor *Tribunei* provin din familii de țărani înstăriți, preoți, negustori, intelectuali, acest lucru marcând evoluția lor culturală și politică, obiective realizate și pe un anumit fond genetic transmis de la părinții lor. Trebuie specificat că intelectualii primei generații a *Tribunei* au avut definitivitate studii de profil la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu. Fiind educați în spiritul moralei creștine, tribuniștii au îmbrățișat formarea pedagogică și teologică insuflată de Mitropolitul Andrei Șaguna.

Prin activitatea jurnalistică dezvoltată la *Tribuna*, Sibiu devine centrul care deține monopolul presei social-politice, fiind din această perioadă tot mai vizibil pe scena publicisticii românești. Numeroasele tipografii apărute în Sibiu se datorează în special mediului cultural german care favoriza o activitate jurnalistică românească intensă. Putem conchide că, prin demersurile lor jurnalistice, tribuniștii au făcut cunoscut Sibiu în plan socio-cultural și politic, în acest oraș fiind cele mai intense contacte comerciale, iar toată activitatea editorială a redactorilor sibieni a venit pe fondul unei necesități de informare și de cunoaștere a dezideratelor naționale românești. Reiterând pregătirea și experiența lor prealabilă, putem afirma că primii redactori ai *Tribunei* au venit cu un bagaj editorial și

³² *Ibidem*.

jurnalistic deja format, la care se adaugă experiența dobândită la *Telegraful Român*.

Actuala abordare istorică consacrată redactorilor *Tribunei* sibiene se înscrie în categoria biografiilor seriale reconstituite prin metoda prosopografică. Seturile de biografii prezentate în actuala cercetare și ușoara disproporție a acestora se datorează lipsei de material bibliografic și arhivistic despre unii tribuniști. Cu toate cercetările istoriografiei

românești, unii redactori, chiar dacă au adus contribuții importante culturii și ziaristicii ardelenice, reprezintă nume puțin cunoscute, acest demers venind, pe cât posibil, să reîntregească biroul redacțional al *Tribunei* din Sibiu. Prin cele relevate în economia acestei lucrări, putem afirma că am evidențiat sub aspect biografico-intelectual contribuția gazetarilor români de la Sibiu la dezvoltarea presei științifice din Transilvania.

Bibliografie

Surse arhivistice

Arhiva Bibliotecii din Sibiu, ABMAS, Fond Ioan Lupaș, doc. 4537, f. 1-15.

Lucrări de specialitate

Boia, Lucian, *Eugen Brote 1850-1912. Destinul frânt al unui luptător național*, București, Editura Humanitas, 2013.

Glodariu, Eugenia, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din Monarhia Habsburgică 1860-1918*, Cluj-Napoca, Editura Bibliotheca Musei Napocensis XVII, 1998.

Iercoșan, Sara, *Junimismul în Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983.

Moise, Ilie, *Folcloristica Sibiană*, Sibiu, Editura Imago, 1999.

Idem, *Un scriitor uitat, Septimiu Albini în „Septimiu Albini, Scrieri”*, Sibiu, Editura Imago, 1998.

Idem, *Septimiu Albini (1861-1919)*, în Scutea Nicolae, *Repere sibiene. Studii și referate*, Sibiu, Editura Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Jud. Sibiu, 1980.

Moisil, Iuliu, *Figuri grănicerești nășăudene*, Vol. II, Nășăud, 1939.

Netea, Vasile, *Spre unitatea statală a poporului român, Legături politice și culturale între anii 1859-1918*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.

Păcurariu, Mircea, *Cărturari sibiieni de altădată*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002.

Popovici, Vlad, *Tribunismul (1884-1905)*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2008.

Slavici, Ioan, *Tribuna și tribuniștii*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, 1896.

Tribuna 120 Studii. Evocări / Amintiri / Analize, Vol. Coord. de I. Maxim Danciu, Cluj-Napoca, Editura Tribuna, 2004.

Vatamaniuc, Dimitrie, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, Editura Academiei Socialiste România, 1968.

Dicționare și enciclopedii

Diaconovich, Cornel, *Enciclopedia română*, tomul I, II, III, Sibiu, Editura și Tiparul lui W. Krafft, 1898, 1900, 1904.

Hangiu I., *Dicționarul Presei Literare Românești 1790-1900*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.

Predescu, Lucian, *Enciclopedia României. Cugetarea*, București, Editura SAECULUM I. O., 1999.

Surse on-line

<http://www.aradon.ro/gustav-augustini-contemporanul-nostru/aradon-news-editor6-20071001-011914> la 20. 02.2014.

[http://www.vestul.ro/stiri/5143/ziaristica-ardeleana-si-banateana-dinainte-de-razboi-\(1\).htm?action=print](http://www.vestul.ro/stiri/5143/ziaristica-ardeleana-si-banateana-dinainte-de-razboi-(1).htm?action=print) la 20.02.2014.

Anexă: Redactorii *Tribunei* de la Sibiu

Numele redactorilor	Perioada funcționării ca redactori
Ioan Slavici (director și redactor reponsabil, apoi numai director)	1884- până la 21 noiembrie 1886
Cornel Pop Păcurar	7 iun. 1884 - 27 apr. 1886 și 20 - 23 iun. 1887
Ioan Bechnitz	
Pompiliu Pipoși	1884 - 1891, apoi redactor în perioadele 29 apr. - 14 mai 1886, 21 iun./6 iulie - 18/30 aug. 1887 și 26 apr./8 mai - 28 mai/9 iun. 1889
Dimitrie Comșa	După 1884 se afiliază grupului tribunist
Nicolae Cristea - colaborator extern	
George Coșbuc	1886- 1889
Septimiu Albini	15 mai - 7 sept. 1886, 21 iun./3 iulie 1888 - 25 apr./7 mai 1889 și 31 mai/12 iun. 1889 - 14/26 sept. 1890
Eugen Brote	Conducător al redacției după arestarea lui Ioan Slavici, apoi, din 1892, acționar unic al ziarului
Ioan Brândă	
Aurel Popa	10 sept. 1886 - 19 iun./1 iulie 1887 și 19/31 aug. - 27 sept./9 oct. 1887
Adrian Cașolțeanu	29 sept./11 oct. 1887 - 19 iun./1 iulie 1888
Andrei Balteș	16/28 sept. 1890-8/20 oct. 1893, 23 dec. 1895/4 ian. 1896 - 31 oct./12 noiembrie 1896 și 1/13 ian. 1898 - 13/26 sept. 1901
Alexandru Dordea	20 apr./2 mai - 20 mai/1 iun. 1893 ei 8/20 ian. - 16/28 oct. 1894
Ioan Ciontea	21 mai/2 iun. - 7/19 iulie 1893 și 18/30 oct. 1894 - 22 dec. 1895/3 ian. 1896
Cornel Scurtu	9/21 oct. 1893 - 4/16 ian. 1894
Teodor V. Păcățian	1/13 noiembrie 1896 - 14/26 aug. 1897
Ioan Morariu	15/27 aug.-8/20 oct. 1897
Petru Simtion	9/21 oct. 1897 - 31 dec. 1897/12 ian. 1898
L. L. Prașca junior	16/29 sept. - 20 sept./3 oct. 1901
Elie Alimănescu Băncilă	22 sept./5 oct. - 17/30 noiembrie 1901
George Mohan	18 noiembrie/1 dec. 1901 - 17/30 noiembrie 1902
Ioan E. Prodan	De la 19 noiembrie/2 dec. 1902
E. Dăianu	1903 ³³

³³ Pentru realizarea acestui tabel, au fost consultate următoarele surse: Nerva Hodoș, Ion Bianu, Alexandru Sadi Ionescu, *Publicățiunile periodice românești (ziare, gazete, reviste), tom I, 1820- 1906*, București, Editura Librăriile Socec & Comp și C. Sfetea, 1913. Menționăm că această lucrare nu este completă, redând foarte lacunar redactorii *Tribunei*. Pentru întregirea corpului redacțional au fost consultate lucrări generale despre mișcarea națională din Transilvania; Memoriile personale ale lui Septimiu Albini păstrate la Arhiva Bibliotecii Mitropoliei din Sibiu, Fond Ioan Lupaș, ne-au fost de un real ajutor în demersul nostru, deoarece am putut identifica informații despre anumiți redactori mai puțin cunoscuți; inclusiv a fost consultată și blamata sursă online *wikipedia.org*. Vezi și: I. Hangiu, *Dicționarul Presei Literare Românești 1790- 1900*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, pp. 477-478.